

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКОМОВНОЇ ТА НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ Й ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ ІВАНА ФРАНКА

Стаття присвячена висвітленню проблематики й естетико-стильових інтенцій польськомовної та німецькомовної публіцистики й критики І. Франка. Вивчено етапи співпраці І. Франка з різними чужомовними виданнями, його роль у налагодженні українсько-польського громадянського та культурного діалогів, розвитку інтеркультуральних зв'язків української літератури.

Ключові слова: *концепція, жанр, стиль, діалог, інтеркультуральність, культурологічні аспекти, модерність, цивілізаційні виміри, позитивізм, діапазон сприйняття.*

Doroftey O. Genre and style peculiarities of Ivan Franko's Polish and German publicism and literary criticism works. The article is dedicated to the problems and aesthetico-stylistic intentions of Ivan Franko's Polish and German publicism and literary criticism works. The stages of I. Franko's cooperation with different foreign publishing houses, his role in establishing Ukrainian-Polish civil and cultural dialogues in the development of intercultural ties of the Ukrainian literature are outlined.

Key words: *conception, genre, style, dialogue, interculture, culturological, modernism, civilizational dimension, positivism, reception range.*

Постановка проблеми. Одне з головних місць у творчості І. Франка посідають публіцистика та літературна критика. Художня й публіцистична творчість у його загальній програмі постають у співдії. Роль І. Франка у розвитку, збагаченні і розгалуженні української публіцистики є настільки значною і масштабною, що й до сьогодні вона ще не отримала належної наукової системної характеристики й оцінки. Головною причиною цього полягає у довготривалому періоді підцензурності франкознавства в умовах тоталітарної системи, коли низка його творів була заборонена, а ті тексти, що стали предметом наукових досліджень, перекручувалися в ідейному плані. З іншого боку, масив Франкового публіцистичного доробку ускладнював процес вироблення цілісного погляду при його осмисленні. Йдеться про початковий період формування української модерної нації, коли доводилося виконувати нагальну

роботу з розвитку національної самосвідомості у різних галузях. Від самих початків своєї журналістської і наукової діяльності, що припали на 1876 рік, І. Франко творив у різних жанрах, писав для різних соціальних верств, формував різномірне інтелектуальні та ідеологічні системи. Він був і літературним критиком, і культурологом, есеїстом, політологом, ідеологом, пропагандистом, соціологом, демографом, економістом, перекладачем, популяризатором, організатором цілої низки видань. В усьому цьому виявився його хист публіциста, який аналізує, критикує, відстоює, полемізує і накреслює ідейні обрії для нових здобувань і звершень.

Аналіз досліджень. Попри всі труднощі, окремі науковці (М. Возняк, Є. Кирилюк, М. Мороз, М. Нечиталюк, Ф. Погребенник, І. Денисюк, А. Скоць, А. Войтюк, З. Гузар, Р. Гром'як, Б. Бендзар, М. Зимомря, О. Височанська) робили спроби вибудувати певну цілісність з тим, щоб представити доробок і постать І. Франка на тлі розвитку української літературної критики, науки, журналістики, політичної та соціальної думки. Варто виокремити тут основні дослідження цієї доби. Це – окрема збірка «Публіцистика» (К., 1953) І. Франка за редакцією Г. Сидоренка та монографія «Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин» (К., 1959) Г. Вервеса. Тут проаналізовано значний корпус польськомовних статей з різних часописів і систематизовано етапи участі в них. У 1966 р. вийшло змістовне дослідження «Іван Франко – літературний критик» І. Дорошенка, в якому подана цілісна картина розвитку естетичних поглядів І. Франка майже за весь період творчості (зрозуміло, з заідеологізованими акцентами і викривленнями). Однак, майже непоміченими залишилися польськомовні статті Каменяра. Цю прогалину частково ліквідував А. Войтюк у монографії «Літературознавчі концепції Івана Франка» (Львів, 1981). Німецькомовний публіцистичний та літературно-критичний доробок досліджували Л. Рудницький («Іван Франко і німецька література», 1974) і Б. Бендзар («Німецькомовна творчість Івана Франка», 1969).

Мета статті полягає у дослідженні польськомовної та німецькомовної публіцистики і критики І. Франка з проекцією на жанрово-стильові особливості цього творчого масиву.

Виклад основного матеріалу. І. Франко, якого Сергій Єфремов слушно назвав «учнем Драгоманова», вперше концептуально обґрунтував ідею культурної цілісності та культурної специфічності України, – в умовах, коли з політичного погляду це могло видатися лише ідеалістичною утопією. І. Франко, по суті, перший з такою силою після Т. Шевченка проголошує не лише потребу, але й неминучість самостійного шляху

розвитку української культури. Франкова концепція великої України, як наголосила О. Пахльовська, «була... свідомим, виваженим, всебічно обґрунтованим проектом майбутнього української нації» [6, 22]. У цьому контексті доцільно докладно дослідити основні етапи становлення й формування польськомовної Франкової публіцистики як головного інструментарію його інтелектуальної стратегії в українсько-польських міжкультурних взаємодіях.

У польському політичному середовищі І. Франко знайшов те, що було відсутнє в українському галицькому політикумі: більшу гостроту ідейної боротьби, свободу суджень, журналістську конкретику оцінок суспільної ситуації. Активно дописуючи до польських варшавських часописів («Prawda», «Głos», «Wisła», «Przegląd Tygodniowy», «Atheneum», «Kurjer Warszawski»), позитивістських за своєю філософією та більше демократичних за ідеологією, І. Франко сприяв включенню центральнопольського інтелектуального та ідейного дискурсу у контекст української журналістики. Об'єктивно це спричинило дієвий вплив, загальну лібералізацію та модернізацію культури на землях Галичини і Буковини.

Виокремлюємо питання співпраці І. Франка з польськомовним петербурзьким часописом «Крај», що відстоював демократичні засади й відіграв певну роль у становленні міжнаціонального діалогу в масштабах цілої Східної Європи. Тут І. Франко виступив із низкою статей про українську літературу, опублікував польською мовою кілька власних художніх творів («Історія моєї січкарні», «Два приятелі», «Добрий заробок», «Олівець», «Поєдинок», «Слимак», «Ідилія», «Цигани», «Домашній промисел» та ін.). Цей часопис він використовував як трибуну для пропаганди української проблематики на широкому міжнародному рівні. Саме на сторінках «Крају» І. Франко мав постійну систематичну рубрику про суспільне життя Галичини.

Один зі стрижневих висновків пов'язаний з проблемою, що увиразнює об'єктивну еволюцію світоглядних позицій І. Франка. З фактологічного матеріалу – статей періоду його участі у львівській соціалістичній газеті «Prasa» (1878–1881) – проступає факт: український мислитель і теоретик суспільної думки вже на початку 1880-х рр. відмовився від революційної концепції соціалізму, прийняв широку програму реформаторського соціалізму. Саме ті польськомовні статті І. Франка, що не потрапили до «Зібрання творів» у 50-ти томах, дають можливість дійти цих висновків більш аргументовано.

Докладне висвітлення участі І. Франка у польській соціалістичній та демократичній періодиці пояснює й таке складне питання, як його стосунки із представниками галицьких народівців (В. Барвінський, О. Бар-

вінський, А. Вахнянин, Ю. Романчук та ін.). Головним своїм завданням І. Франко завжди вбачав в ідейній боротьбі за розв'язання злободенних соціальних та економічних проблем українського народу. Історична ситуація була такою, що без якісного соціального перевороту неможливим було будь-яке національне політичне й культурне піднесення. Без створення сприятливих правових, господарських, культурних, освітніх умов не міг відбутися якісний націєтворчий рух українських селян. Цей типовий процес був властивий для всіх народів, які проходили період модернізації. І. Франко усвідомлював кардинальність цих завдань. Натомість галицькі народовці часто виступали з позиції провладних структур, вони не розуміли всієї широти демократизаційних процесів і стримували прогресивні тенденції глобальних суспільних змін. Тому соціалізм, зокрема його аграрницька версія у польському людовському русі (Б. Лімановський, Б. Вислоух), стали для І. Франка тією ідеологією, в програмі якої він бачив ефективні шляхи переструктуризації й трансформації галицького суспільства. До 1890-х років народовці не змогли охопити своїми політичними впливами селянство. Від 90-х років, відколи соціалізм для поляків став позитивною програмою, народовці змінили 1899 року власну соціальну програму, наблизилися до народу, перетворилися у національно-демократичну партію. Це дало їм змогу витримати політичну конкуренцію в боротьбі за впливи на широкі суспільні маси, не загубитися в історії.

Увесь масив проблематики Франкової польськомовної публіцистики ілюструє складний процес витворення моделі народного руху, зорієнтованого на захист соціальних прав та інтересів селянства. Участь І. Франка у польськомовних виданнях соціалістичного спрямування («Przegląd Społeczny», «Przyjaciel Ludu» і «Kurjer Lwowski»), співвидавцем яких був відомий польський публіцист і громадський діяч Болеслав Вислоух, стала важливим етапом у формуванні нової ідеології українства і зближенні політичних цілей сусідніх народів. Найкраще ця тема розкрито у відомій статті «Organizacja stronnictwa demokratycznego» («Kurjer Lwowski», 1888). Тут І. Франко детально окреслив особливості і завдання польсько-українського спільного народного руху. Її зміст звучить актуально й для сучасного читацького загалу.

«Kurjer Lwowski» – щоденна львівська газета, яка стала для І. Франка своєрідною поліваріантною трибуною. З її шпальт публіцист промовляв на різні теми і стосовно найрізноманітніших соціальних та культурних проблем. Журналістський талант І. Франка найповніше явив себе саме на сторінках «Кур'єра Львівського». Широчінь світогляду, загострене відчуття актуальності проблеми, запал полеміста, оперативність та глибина аналізу – усе це визначальні ознаки Франка-публіциста.

Упродовж десяти років І. Франко зі шпальт «Кур'єра Львівського» системно критикував економічні зловживання польської шляхти. Вона гальмувала соціальний й господарський розвиток краю. Бюрократизм владних кіл, безпорадність найбільших українських політичних таборів в Галичині – народовців і москвофілів, – ось ті висхідні, що стали предметом гострих виступів І. Франка.

«Кур'єр Львівський» перетворився на справжню «лабораторію» польсько-української і ширше – польсько-українсько-єврейської – співпраці на громадянській ниві, оскільки своєю аналітикою і автурою (Е. Лілієн, А. Інлендер та ін.) часопис охоплював актуальну проблематику міжнародної солідарності на ґрунті ідей лібералізму.

У «Кур'єрі Львівському», за підрахунками К. Дуніна-Вонсовича [7], І. Франко надрукував 745 статей на різні теми, а також 14 статей – у літературному додатку до газети «Tydzień». Це становить близько 80% від усього польськомовного доробку І. Франка. З публікацій у «Кур'єрі» він склав три окремі розділи збірки «В наймах у сусідів».

Основні теми, які розпрацьовував І. Франко на сторінках «Кур'єра Львівського» і які виражали концептуальність і політичну стратегію його публіцистики, це: 1) пропаганда суспільної філософії соціалізму і позитивізму; 2) аналіз економічного життя краю; 3) огляди суспільно-політичних тенденцій у Росії і критика теорій слов'янофільства та панславізму; 4) тема пробудження громадянської гідності в українському суспільстві, що переросла в центральну мегатему Франкової публіцистичної творчості; 5) регулярні огляди діяльності депутатів галицького сейму й австрійського парламенту.

Варто пояснити причину виходу І. Франка з редакції «Кур'єра Львівського» і його оцінки польсько-українських стосунків у 1890-і рр. Саме 1893–1897 рр. постають як період стрімкої ідейно-світоглядної еволюції письменника. На цю добу припадає переосмислення ним визначальних засад своєї попередньої діяльності. У цьому зв'язку опираємося на низку статей, що не ввійшли до «Зібрання творів» у 50-ти томах, а саме «Російські соціал-демократи» («Народ»), «Socialistyczne protestanci» («Kurjer Lwowski») та ін. Апогеєм світоглядної еволюції в польськомовному питанні для І. Франка став 1897 рік, коли була написана концептуально вагома стаття «Поет зради». Письменник поступово, але щораз активніше почав звертатися до правих політичних ідей та філософії ірраціоналізму [1, 22]. Паралельно зі статтею «Поет зради» з'явилися гострі – в аспекті аналізу становища польсько-українських стосунків – дві статті: польською мовою в газеті – додатку «Tydzień» стаття «Niесо o stosunkach polsko-ruskich» (1895) і німецькою мовою у часописі «Die

Zeit» стаття «Polen und Ruthenen» (1897). Усе це пояснює логіку І. Франка як публіциста. Вона відображала ситуацію міжнаціонального протистояння у Галичині, за якої поляки відчували загрозу своїм інтересам домінуючої нації з боку щораз мобільнішого українського руху і почали наступально діяти проти нього на всіх рівнях – від державної політики до народної освіти. Тому й статтю «Поет зради» доцільніше розглядати в контексті розгортання саме політичної, а не естетичної, полеміки І. Франка з польськими середовищами.

Концептуальні напрямки польськомовної публіцистики І. Франка завжди були зорієнтовані на формування громадської думки, а не вираження свого творчого потенціалу. Тому автор часто апелював до наукового матеріалу, до філософських формул і передових ідей європейської культури, доводив потреби пропонованих нововведень та ідей. Домінантною перевагою І. Франка була його енциклопедичність, через що він вирізнявся серед публіцистів своєї генерації. Він постійно звертався до таких вічних істин людського буття й людської натури, як особиста, громадянська гідність, свободолюбність, відповідальність, толерантність, співчутливість, жертвність.

Доробок І. Франка у польській пресі як критика і публіциста складається із таких основних тематичних пластів: 1) теоретичні і критичні статті з розвитку поезики реалізму; 2) статті, що популяризували українську літературу і культуру; 3) критичні статті про польську літературу.

На матеріалі таких статей, як «Еміль Золя і його твори» (1878), «Польський селянин у світлі польської літератури» (1887), «Влада землі в сучасному романі» (1891), «Етнологія та історія літератури» (1894), – вибудовується цілісна концепція літературного позитивізму. Відзначимо, наскільки естетичні погляди І.Франка були систематизовані, охоплювали найновіші досягнення європейської естетичної думки. Український письменник вплинув на розвиток польського естетичного позитивізму, особливо в Галичині, де літературні польські кола традиційно орієнтувалися на поезику романтизму. І. Франко спричинився до збагачення мотивів і тем польської критики. Він сприяв популяризації творчості Е. Золя у польській культурі, проінтерпретував низку важливих положень теорії натуралізму.

У статті «Влада землі в сучасному романі» (1891) постійно посилюється акцент на психологізмі як на одному з основних літературних прийомів. Саме з позицій позитивізму-реалізму І. Франко не сприймав тенденцій декадентства й естетського модернізму, які з'явилися в європейській літературі у 1870-1980-і роки. Це засвідчує його відомий відгук «Odczytu Miriama» (1894) і особливо стаття «Z dziedziny nauki i

literature» (1891), що з'явилися в «Кур'єрі Львівському». Тут спираюся на тези М.Легкого, який значно поглибив розуміння питання «І. Франко і модернізм». Критик розмежував в особі письменника суспільного агітатора й естета, який на рівні нараці був суголосним стильовим пошукам модернізму [5].

Дослідження М. Легкого частково пояснює причини загального несприйняття українським письменником поезики й настроїв західноєвропейського декадентизму, які зумовлювалися розумінням конкретних завдань для української нації, що перебувала на цілком відмінному рівні розвитку і структурованості, аніж передові західноєвропейські народи. Тут відбулося його поступове роздвоєння: в аспекті суспільної й естетичної агітації І. Франко залишався позитивістом-реалістом, а в аспекті особистісних художніх пошуків він від кінця 1890-х рр. почав тяжіти до поезики модернізму. Це пояснюється тим, що постійно наростала творча тенденція до психологізації стилю, до ускладнення й суб'єктивізації естетичних засобів (збірки віршів «Зів'яле листя» (1896), «Із днів журби» (1901), поема «Похорон», новели «Odi profanum vulgus» (1899), «Сойчине крило» (1905) та ін.). Водночас І. Франко розумів, що настроєвість та ідейна база модернізму міноризують і роблять безвольними національні суспільства, і тому вважав недоречним виховувати нове покоління на такій основі.

І. Франкові першому серед українських критиків і науковців вдалося так широко представити українську літературу польському читачеві; він включився зі своїми теоретичними розпрацюваннями в потужний і ефективний напрям польської літератури – позитивізм – і надав українській літературі актуального демократичного освітлення. Саме йому належить заслуга систематичності у подачі українських тематичних матеріалів, чого бракувало у польській періодиці. Письменник використав польські видання й для розвитку позитивної української критики, звернутої до українських культурних і літературних проблем. Це дало йому змогу бути критичнішим в оцінках української літератури. За його переконанням, вона набирала вищого ідейного та естетичного темпоритму й мала всі підстави збагатити в майбутньому європейську літературну скарбницю.

Автор використовував різноманітні літературно-критичні жанри у своїй праці – історико-літературні екскурси, огляди, відгуки, рецензії, повідомлення, анотації. Перед польським читачем поставав своєрідний калейдоскоп української культури – її ідеї, настрої, проблеми, змагання, суперечності. І. Франко завжди залишався суворим критиком графоманії, усвідомлюючи, що представляє українську літературу чужоземним

реципієнтам. Об'єктивність і принциповість – це незмінні ознаки його творчості. До таких критичних статей насамперед належать огляди «Rusińska literatura albumowa» («Prawda», 1887), «Literatura rusińska w Galicji za rok 1886» («Prawda», 1887), «Teatr ruski» («Kurjer Lwowski», 1893).

Окреме місце посідає Франкова співпраця зі львівським польським «Історичним товариством», яка тривала упродовж 1887–1897 рр. У головному органі товариства – «Kwartalniku historycznym» – він опублікував 15 ґрунтовних рецензій і наукових студій, в яких переважно порушував питання складної взаємодії в минулому і сучасному польської й української культур.

Саме витворення нової моделі діалогу між двома сусідніми національними культурами – це головний здобуток І. Франка у цій сфері. Такого рівня культурного діалогізму як загальної стратегії наукової і літературно-критичної праці до нього не досягав ніхто з тих українських діячів, хто прагнув налагодити культурний діалог між поляками й українцями (І. Вагилевич, П. Свенцицький, П. Куліш, В. Антонович, В. Гнатюк). У цьому можна добачити й відхід І. Франка від настанов свого учителя – М. Драгоманова, який не надавав великого значення розвиткові культурного діалогу з поляками.

Варто окремо проаналізувати статті І. Франка про творчість А. Міцкевича і Ю. Словацького, дослідити особливості його інтерпретаційного підходу. Розгортаючи трактування теми «І. Франко і А. Міцкевич», підкреслюю слушність позицій Г. Вервеса, Г. Грабовича, М. Купльовського, Е. Касперського. Однак варто полемізувати в аспекті перебільшення ролі психологічного компоненту в сприйнятті І. Франком постаті А. Міцкевича. Доцільно взяти до уваги найновіші праці польських науковців (С. Хвіна, М. Яніон) про творчість А. Міцкевича.

Франкова концепція критики у польській пресі сприяла посиленню позитивістського нурту в польській культурі, винесла на якісно вищий рівень тему інтерпретації і рецепції української культури і ментальності. Категоричний раціоналізм та інтелектуалізм як засоби, моральна основа демократизму як фактор, інтеркультуральний діалогізм як форма характеризують цю сферу діяльності українського класика.

Наукова проблематика німецькомовної публіцистики І. Франка переважно відрізняється від тематики його польськомовних виступів. Фактор впливу німецької культури на нього був значним [8, 200]. Від гімназійних років він переживав особливе захоплення німецькою культурою, багато перекладав і писав німецькою мовою. Німецькомовний доробок Каменяра (художні твори, автобіографічні статті, переклади німецькою

мовою, наукові і публіцистичні статті) складається зі 130 позицій [2, 263]. Франкова співпраця з німецькомовними часописами почалася у 1889 р. Найактивніше він дописував до австрійських та німецьких журналів і газет у 1890 – і 1900-і рр. До сьогодні низка його німецькомовних статей залишається неперекладеною. Деякі з них були надруковані у виданні «Franko I. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine» (Berlin, 1963) в упорядкуванні німецьких славістів Е. Вінтера та П. Кірхнера.

Франкові статті німецькою мовою поділяються на такі основні тематичні групи: 1) статті академічного характеру з філології, етнографії й фольклористики; 2) літературно-критичні виступи, переважно про польську й українську літератури; 3) публіцистичні статті політичного змісту.

Як і польськомовна творчість, критика і публіцистика німецькою мовою була органічним продовженням національної культуротворчої праці І. Франка, оскільки в усіх своїх публікаціях чужими мовами він завжди залишався прив'язаним духовно та ідейно до рідного національного ґрунту, що виражалось у проблематиці та інтенціях його виступів.

Ціла група академічних статей І. Франка, які він друкував у різних авторитетних наукових виданнях німецького світу, була спрямована на популяризацію української культури у німецькомовному світі й майже у кожній з них робився акцент на цивілізаційній специфіці давньої України та її мистецькій творчості. Ці публікації вписувалися у контекст німецькомовної славістики, тому завжди несли в собі інформацію про особливе місце і роль української культури у слов'янському світі. Український автор постійно наголошував на важливості традиції православного Сходу Європи, в якій Україні належало своє осібне місце.

Важливою темою для І. Франка стає апокрифічна традиція української літератури. Він чи не першим у вітчизняній науці звернув увагу на явище інкультурації біблійної мудрості і поезики в різних національних культурах. Загалом його погляд на церковну літературу як науковця-позитивіста відзначався суворою фактологічністю, раціональністю, методологічністю й системністю. Німецькомовні студії органічно впливали зі Франкових просторих досліджень давньої української літератури і культури, якими він займався упродовж усього творчого життя. Він завжди намагався представити українську культуру у вигідному висвітленні: наголошував на її цивілізаційній самобутності, підносячи культурну місію Давньої Русі, вказував на глибину і багатство народних традицій, на проблему нищення української старовини, на особливий ліризм і естетичну оригінальність українських літературних і фольклорних інтерпретацій.

Статті «Українська література», «Тарас Шевченко і його заповіт», «Тарас Шевченко», «Шекспір в українців» написані з метою популяризації надбань вітчизняної літератури та актуалізації на міжнародному форумі духовно-культурних устремлінь українського народу. Пропагуючи високий гуманізм, органічну народність української літератури, І. Франко вдало виводив її на авансцену моральних та естетичних устремлінь епохи. Наголошував, що через колосально розпрацьовану селянську тематику в добу загального поступу демократизму українська культура набувала нового звучання і входила у виміри цивілізаційного різноманіття Європи.

Велике значення має концептуальне Франкове осмислення важливого автобіографічного моменту у спогаді «*Wie ich dazu kam*», який означав маніфестацію моральних домагань цілої генерації нової східноєвропейської інтелігенції. Він був присвячений знаменитій новелі «На дні» (1880), в якій український письменник дуже відважно, як на той час, змалював непривабливі й жорстокі порядки австрійської пенітенціарної системи, заманіфестував моральну гідність людини із соціальних низів. Цей твір став етапним у розвитку естетики позитивізму (натуралізму) та ідеології демократизму в українській літературі. Представлення моральних домагань української нації перед німецькомовною громадськістю Австро-Угорщини мало на меті посилення загального демократизму в країні.

У новому контексті слід аналізувати питання появи та спрямованості статті «*Ein Dichter des Verrates*» («Поет зради»), не оминаючи увагою нові дослідження про українсько-польські стосунки в Галичині на межі XIX–XX ст. Варто пам'ятати про, власне, політичний підтекст статті. Це певною мірою корегує підходи Г. Грабовича, Е. Касперського, І. Моторнюка, які прагнуть розв'язати питання виключно в естетичному вимірі. Цитати з маловідомих у франкознавстві відгуків на появу статті «Поет зради» у тогочасній польській періодиці підтверджують тезу про те, що сучасники вбачали у серії Франкових виступів факт посилення міжнаціонального протистояння в Галичині.

Проблематика німецькомовної публіцистики у багатьох аспектах подібна до польськомовної. Це пояснюється тим, що у 1890–1897 рр. він одночасно працював у польській, австрійській та німецькій пресі. Також сам характер чужомовних виступів підказував подібну стратегію в аналізі певних соціальних питань і використанні пропагандивних можливостей впливовішої на міжнародному форумі преси.

Основні теми тодішніх публіцистичних статей: еміграція з Галичини, соціальні заворушення, польсько-українське протистояння і засяган-

ня в політичній і культурній сферах, економічні тенденції в краю, сеймова політика. Головними принципами для нього завжди залишалися демократизм і український патріотизм.

Німецькомовна публіцистика стилістично не поступається його україномовним і польськомовним статтям, деколи навіть переважає їх за багатством виражальних засобів та напруженим інтелектуалізмом. І. Франко володів німецькою мовою бездоганно. Тому її широкі семантико-стильові й виражальні можливості використовувалися ним сповна.

Висновки. Іван Франко був виразником головних інтелектуальних та ідеологічних тенденцій своєї доби. Він увібрав у себе потуги раціоналізму, моральність демократизму і правдолюбність визначальних стилів доби (реалізму, натуралізму) і поєднав їхні постулати й моральні імпульси з естетичними устремліннями нового покоління письменників і культурників Європи. Тому позитивізм і демократизм (у ранній період – соціалізм) органічно злилися у його публіцистиці і літературній критиці з естетикою реалізму і натуралізму, в стратегію й програму нового культуротворення.

Від самих початків творчості І. Франко був у близькій інтелектуальній та естетичній співдії із двома культурами, серед яких він виховувався – із польською та німецькою. Його чужомовна творчість стала визначним фактором інтеркультурального діалогу, що тоді витворювався в складних суспільних умовах Східної Європи. Саме І. Франко вивів українську журналістику на європейський рівень проблемної актуальності, привабливої політичної гостроти, інтелектуально-політичної вправності. І його чужомовна публіцистика стала тут головним чинником. І. Франко став першим відомим українським журналістом за рубежем.

У польськомовних та німецькомовних публіцистичних статтях І. Франко задекларував політичні домагання українського народу в добу його формування в модерну націю. Він зробив демократичні домагання українців суголосними загальноєвропейським процесам демократизації й солідарності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган О. Між раціоналізмом і християнізмом (до проблеми світоглядної еволюції Івана Франка) / О. Баган // Франкознавчі студії. – Дрогобич : Вимір, 2002. – Вип. 2. – С. 3–22.
2. Бендзар Б. Творча спадщина Івана Франка німецькою мовою / Б. Бендзар // Іван Франко-майстер слова і дослідник літератури. – К. : Наукова думка, 1981. – С. 262–265.
3. Заклинський Р. Франко як публіцист (Проба характеристики) / 142

Р.Заклинський // Літературно-науковий вісник. – Львів. – 1913. – Т. 63. – С. 293 – 316.

4. Курганський І. Майстерність Франка-публіциста / І. Курганський. – Львів, 1974. – 148 с.

5. Легкий М. Іван Франко і канон українського модернізму (Спроба(де) канонізації) / М. Легкий // Франкознавчі студії. – Дрогобич : Вимір, 2001. – Вип. 1. – С. 89–93.

6. Пахльовська О. Творчість Івана Франка як модель національно-культурної стратегії / О. Пахльовська // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конф. – Львів : Світ, 1998. – С. 19–31.

7. Dunin-Wasowicz K. Publicystyka I. Franki w polskim ruchu ludowym / K. Dunin-Wasowicz // Kwartalnik Instytutu polsko-radzieckiego. – 1955. – Nr 1–2. – S. 237–238.

8. Zymomrya M. Übersetzungskritik und ihre Stellung im Rezeptionsprozeß [Entwicklungstendenzen der Aufnahme von I.Frankos Werken in Deutschland und Österreich] / M. Zymomrya // Krytyka przekładu w systemie wiedzy o literaturze. – Studia o przekładzie. Pod redakcją Piotra Fasta. – Nr 9. – Katowice, 1999. – S. 199–206.

УДК 811.111.09

*Юлія ДЯКІВ,
м. Дрогобич*

ХУДОЖНІЙ ДОРОБОК БЕРНАРДА ШОУ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ

Стаття присвячена висвітленню питання реценції творчості Бернарда Шоу в інтерпретаціях Марії Овруцької.

Ключові слова: *творчість Бернарда Шоу, реценція, інтерпретація тексту, переклад.*

Dyakiv J. The work of Bernard Shaw's in Ukrainian interpretation. *The article deals with the defining of the reception specifics of Bernard Shaw's work on the basis of Ukrainian interpretation by Maria Ovrutskya.*

Key words: *Bernard Shaw's work, drama, reception, text interpretation, translation.*

Постановка проблеми. Драматичні твори Б. Шоу (1856–1950) вирізнялися новизною тематики та проблематики, а тому були незвичними не тільки для тогочасного реципієнта, але й наступних поколінь. «Нерідко нарікання щодо художніх прийомів Б. Шоу, – влучно підкреслив Стенлі Вайнтрауб, – були вираженням розчарування, спричиненого відсутністю звичних сюжетів і передбачуваних персонажів у них» [18, 350]. У